

ואני בתוך המשאית המתגלגלת, שלד ערום בין שלדים ערומים, נשלח עכשיו עליידי הגרמני המספק אל הקרמטוריון. מביט בו ובפיהוקו, ופתאום שואל עצמו: האם הוא שונא אותי? הרי הוא אפילו אינו מכיר אותי. גם את שמי אינו יודע. אני מוסיף להביט בו ושואל עצמו: האם אני שונא אותו? הרי אני אפילו את שמו אינני יודע, כשם שאין אני יודע את שמות בולנו, המובלים עכשיו לקרמטוריון. כל מה שאני יודע על הגרמני הזה הוא שבוודאי היה רוצה עכשיו, בבוקר קר זה, להישאר במיטתו החמה, בלי להשכים עמי-שחר משום שמשאית עמוסת חומר צריכה לצאת לקרמטוריון.

ברברגע תקפתני זועה שכמוה לא ידעתי מעודי: אם כך הוא, הרי יכול היה הוא לעמוד כאן במקומו, שלד ערום במשאית, ואילו אני, אני יכולתי להימצא שם במקומו, בבוקר קר שכזה, דואג לשלוח אותו, ומיליונים במהרה, לקרמטוריון — וכמוהו הייתי גם אני מספק, משום שהייתי מעדיף כמשהו, להוסיף ולשכב במיטה בבוקר קר שכזה.

והוא, כמוני עכשיו, היה מביט לעברי מתוך המשאית המתרחקת?

והאם היה הוא, המוזלמן, הושב אז אודותי, איש-ס.ס., כפי שאני הושב עכשיו אודותי?

אהה, אלוהים, אל רחום וחנון, כלום אני הוא, אני הוא שבראתי את אושוויץ? שהרי לא די שגרמני זה שלעיני, סמל גולגולת-המוות על כובעו וידיו תקועות בכיסי מעיל-ס.ס. שחור, יכול היה להיות במקומי, אלא שאני — וזו הנוראה בזועות — אני הייתי יכול להיות במקומו?

אהה, אלוהים, אל-אלוהי שמי-אושוויץ! הארינא סניך ליצירי-כפיך למען ארע מיהו היושב בתוכי ונשלח עכשיו לקרמטוריון — ומדוע? ומיהו היושב בתוכי ושולח אותי לקרמטוריון — ומדוע? אתה היודע כי ברגע זה שנינו, השולח והנשלח, שווים אנחנו כבני-אדם? יצורי-כפיך, ברמותך ובצלמך.

המשאית עוברת את שערי-אושוויץ שמעליו האותיות הגרמניות:

"ARBEIT MACHT FREI" והן מתחלפות באותיות העבריות: "בצלם אלוהים ברא אותו".

עדיין הוא ניצב לעיני: איש-ס.ס. ופיהוק על פניו. המשאית נוסעת, ה"שיוויותי" בוטר בצבעיו, שמי אושוויץ דולקים, ופני הגרמני מצטיירים על רקע האותיות "יודי-אירידיה"א. ראש הגרמני עלפני ה"שיוויותי" הניצב לנוכח שמי אושוויץ העולים בלהבות, והמשאית נוסעת, וכל המראה הזה הנורא נוסע עמי, ואין המראה מחוץ לעיני אלא בפנים, מאחרי גלגלי-העין, בתוכי.

ואני תודה: איך, תחת שמי אושוויץ הלוהבים האלה, מחזיקים האריות המבונפים ביניהם את פניו של הגרמני ואת פיהוקו? ואני רואה איך עולה המראה הנורא הזה מתוך שלדי המוזלמני אל עיני, כדי שאוכל לראותו מבחוץ וילווני כבהלווייה לאורך הדרך אל הקרמטוריון.

המשאית נעצרת וקופא גם המראה, ומעשנת הקרמטוריון בסמוך למשאית דומה לארובת-קטר סמוכה לקרון. תמרות-עשן וגצים צבעוניים — רסיסי הפסוק ביצילים אל-לידיהם — פורצים מארובת-הקטר כמטר כוכבי-שמיים, וקול הקטר: ספספוס!... וקול הגרמנים: ררר-אוס!... ררר-אוס!...

וכנף המשאית שמוטה, והעצמות ניגרות ארצה, וכאן, כן עתה, אני נלפת באצבעות-שלד בדופן המשאית שלא אחליק החוצה ככולם. המשאית מתרוקנת והולכת, ואני מחפש את ארזי הפחם...

רר-אוס!...

א.ד.מ.ע.!!! א.ד.מ.ע.!!! אני זועק אל "שיוויותי".

"רר-אוס!..." הם זועקים אל השלדים. "רר-אוס!"

אז, כשהייתי בתוך ארגז-הפחם הזה, לא ידעתי שאני נמצא בו. אז לא ידעתי מאומה. אז גם לא ראיתי את ה"שיוויותי" הבוער באותיותיו של אלוהים. אולי מישהו בתוך השלד שלי ראה הכל, אך אני כלום לא ראיתי וכלום לא ידעתי. אבל אז את פניו של איש-ס.ס. ראיתי וגם את פיהוקו ראיתי, אלא שאז אולי לא היה לי פנאי לחשוב עליו ועל פיהוקו. כשם שלא היה לי אז פנאי לראות בשמי-אושוויץ את ה"שיוויותי", שבלו ספק הייתה גם אז שאם לא כן אל מי זעקתי אז "א.ד.מ.ע.", אל מי? אז לא היה לי פנאי לכל המחשבות האלה, שהרי אז הובילו אותי במשאית לקרמטוריון ואילו עכשיו אני גם סה-סה גם שם. לא רק שגופי-עכשיו נושא בתוכו את שלדי-העצמות שלי מאז — אותו ניצוץ אחרון, שלא כבה אז במוח, גם הוא נמצא במקומו עכשיו והוא המעיר בי את אז ואת עכשיו. ובעיני שלי אני רואה את מוחי מבפנים, ובו ביליוני ארכיונים וביליוני תיקים בכל ארכיון. איך יכולתי לראות כל זאת אז, כאשר מכל הביליונים שרד בי רק ניצוץ יחיד אחרון?

כמו אז מאיר בי אותו ניצוץ אחרון בתוך המוסך הנעול והאפולו. אני יוצא מתוך ארגז-הפחם, אני בחוץ. במוסך הנעול. חלש אני, קיים ולא-קיים. ובעיני של נהג-המשאית הבא למוסך למחרת היום, הריני רוח-רפאים. בבחלה הוא רץ איפוא אל המסקרים: שד ורוח במוסך! והמספק עומד בפתח המוסך וצועק: "מי אתה? אני יורה!" "אני בן-אדם!... בן-אדם!... בן-אדם שרוצה לחיות!... בן-אדם! בן-אדם! אני בן-אדם!..."

והרי את "סלמנדרה" כתבתי בידי אלו. בתוך שבועיים וחצי כתבתי ספר זה באיטליה ותכריך-אושוויץ עדיין על גופי. ברור היה שלא-רץ ישראל לא אספיק להגיע. לא רק הרופאים אמרו זאת, גם אני עצמי ידעתי שימי ספורים. ביקשתי מן החייל הארצי-ישראלי שטיפל בי: "אנא, מהר הבא לי נייר ועט. נדר נדרתי להם באושוויץ, כשעמדתי ליד האפר מאחרי הקרמטוריון, באפרכם אני נשבע להיות לכם לקול; לא אחדל מלספר בכם עד כלות נשימתי האחרונה. שבועה זו עלי לקיים כל-עוד נשמת-חיים באפי."

התיישבתי לכתוב, ושבועיים-וחצי כמעט לא קמתי ממקומי. מסרתי את כתב-היד לאותו חייל כדי שיעבירו לארץ-ישראל. הוא קרא בעמוד ראשון את שם הספר, "סלמנדרה", רכן אלי ולחש: "את שם המחבר שכחת לרשום." "נזעקתי נגדו: 'שם המחבר?!' הם, שהלכו אל הקרמטוריון כתבו את הספר הזה! רשום את השם שלהם: ק. צטניק." והחייל הארצי-ישראלי, אליהו גולדנברג, הוסיף בכתב-ידו את שם המחבר: ק. צטניק. מאז מעיד השם הזה על כל ספרי.

--- הלם-חשמל מכה בי ואני חוזר ונכנס לגופי, בוהה אל פרופ' באסטיאנס היושב בכורסה אצל מיטתי. בשלולית של זיעה אני מוטל. אני מביט אל פרופ' באסטיאנס. עודי חש בנגיעת אצבעו באחת מאצבעותי. נגיעתו-זו היא שחישמלה את גופי להתעורר ברגע של סכנה.

כל מה שעבר עלי בטראנס, שוב עומד לפני כמו חי, מוחי מואר בזרקור חזק, אך לא מסנוור. עדיין אני שומע את המפקד הגרמני אומר: "אין בראור קרל! (בן-חיל). קאפו זפל, קח אותו לעבודה!" משמע, יכול אני להיות ב-זמן גם במוסך של אושוויץ וגם פה, במיטה בליידן. "קאפו זפל, קח אותו לעבודה!" המלים מכות הדים ובני-הדים באזני, השומעות אותן עכשיו. מה שעבר עלי בעבודה אצל קאפו זפל נכתב בספר-עדוטי הראשון, "סלמנדרה". אך האמנם אני הוא שכתבתי את כל הדברים האלה? ואני הוא השוכב במיטה בקליניקה של פרופ' באסטיאנס? ואני אותו יצור שראיתיו הלילה בטראנס? האם הגוף אשר ראיתי הוא גופי?